

L'alternança de les preposicions febles

ALBERT JANÉ

Les cinc preposicions febles de què disposa la llengua catalana —*a*, *de*, *en*, *amb* i *per*— indiquen una gran multiplicitat de tipus de relació, impossible de precisar amb una exactitud total en cap tractat gramatical. A vegades s'associa massa estrictament una d'aquestes preposicions amb un tipus de relació determinat, cosa que emmena a la formació de construccions errònies i, sovint, a rebutjar immotivadament construccions totalment correctes. És el cas dels qui rebutgen, per exemple, el sintagma *cuina de gas* perquè voldria dir, segons ells, 'cuina feta de gas', talment com *cuina de ferro*, o *el partit del govern*, aduint que aquell partit no és pas propietat del govern. La desconexió, o potser més aviat l'oblit, dels diversos valors que té la preposició *de* és, sens dubte, el que origina aquest rebuig desencertat. Hi ha, d'altra banda, el fet que en molts casos les preposicions no són sinó mers elements d'enllaç, sense cap significació precisa, com és el de les preposicions que introdueixen certs complements del verb.

Hi ha certs casos habituals d'ús indegut d'una preposició en lloc d'una altra que trobem indicats en tots els tractats gramaticals. També hi ha aquells altres en què convenen, en una mateixa construcció, dues preposicions diferents. No ha de sorprendre, considerant la complexitat d'aquest aspecte gramatical, que no sempre tots els tractadistes estiguin plenament d'acord sobre la preposició que més ha de convenir en una construcció determinada.

En les línies que segueixen comentem els casos d'alternança que tenim anotats en les deu combinacions binàries originades per les cinc preposicions febles de la nostra llengua, és a dir, *a/de*, *a/en*, *a/amb*, *a/per*, *de/en*, *de/amb*, *de/per*, *en/amb*, *en/per* i *amb/per*. No tenim, certament, la pretensió d'oferir

una informació exhaustiva de totes aquestes possibilitats. Hem tingut molt especialment en compte el *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, del qual hem reproduït nombrosos exemples.

A/DE

Una de les funcions essencials de la preposició *de* és la de determinar un nom per mitjà d'un altre nom o grup nominal (o un infinitiu). En certes construccions, en lloc d'aquesta preposició pot convenir també la prep. *a*, que en alguns casos denota l'objecte indirecte del verb i en els altres és simplement una preposició de règim.

- Prohibida l'entrada als/dels menors.
- El monument al/del president Macià.
- Daurar les cadenes a/de algú.
- La proximitat a/de la muntanya de Montserrat.
- Idiòtisme peculiar a la llengua italiana (DGLC, s.v. **italianisme**)
- Condicions, qualitats, peculiars d'un individu, d'una llengua (DGLC, s.v. **peculiar**).

Cal recordar, però, que com a norma general en la determinació d'un nom amb un altre nom la preposició adequada és *de*, la qual expressa una gran multiplicitat de tipus de relació, incloent-hi la matèria de què és feta una cosa. Tenim, per tant, *Una cuina de gas*, *Una màquina de vapor*, etc., en lloc de **Una cuina a gas*, **Una màquina a vapor*. Anàlogament, *Soroll de vidres trencats*, *Olor de romaní*, en lloc de **Soroll a vidres trencats*, **Olor a romaní*.

Hi ha alguns verbs que admeten aquestes dues preposicions, indistintament, per a la introducció d'un complement d'objecte format per un infinitiu o d'un infinitiu del qual són verbs auxiliars.

• Vaig aprendre a llegir (*o bé* de llegir) als tres anys i mig¹ (J. Ginebra i A. Montserrat, *Diccionari d'ús dels verbs catalans*, s.v. **aprendre**).

• Li ensenyen a caminar (*o bé* Li ensenyen de caminar) (*o.c.*, s.v. **ensenyar**).

• La neu comença a caure (DGLC, s.v. **començar**).

• Començà d'anar d'una banda a l'altra (DGLC, s.v. **començar**).

Certs sintagmes nominals admeten l'ús indistint d'aquestes dues preposicions per a introduir un complement determinatiu format per un infinitiu:

- Va ser la primera a/de saber-ho.
- Tenen molt d'interès a/de participar-hi.
- Aquell a qui legalment pertany el dret de decidir (DGLC, s.v. **competent**).
- Tothom té dret a defensar el que és seu (DGLC, s.v. **dret**).

Verbs com *treure* o *llevar* admeten, a més d'un complement directe, un segon complement introduït a vegades per la preposició *a* (complement dative), a vegades per la preposició *de* (complement genitiu), ús que cal considerar indistint o facultatiu:

- Treure la crosta (a una cosa encrostada) (DGLC, s.v. **desencrostar**).
- Treure la cola (d'una cosa encolada) (DGLC, s.v. **desencolar**).
- Llevar el jou (a un animal enjovat) (DGLC, s.v. **desenjovar**).
- Llevar la goma (d'una cosa engomada) (DGLC, s.v. **desengomar**).

Un nombre més aviat reduït de locucions adjectivals i adverbials admeten, en alguns casos, l'alternança, com a primer component, d'aquestes dues preposicions: *a/de gust*, *a/de vegades*, *a/de lloguer*, *a/de més a més*. En algun cas, la diferència de

1. L'ús, en aquest cas, de la forma contracta *als* no es considera acceptable. Veg. l'apartat A/AMB (p. 22) d'aquest mateix treball.

preposició correspon a una diferència de significat: *a peu* ‘caminant’ i *de peu* en *soldat de peu*.

A/EN

L'alternança més usual entre les preposicions *a* i *en* es troba en la introducció de les designacions de lloc. La casuística d'aquest ús és, certament, complicadíssima, i aquí ens hem de limitar a unes idees molt generals. D'altra banda, Josep Ruaix ha estudiat aquesta qüestió d'una manera detallada i extensa, i és bo de remetre al seu treball².

La distribució d'aquestes dues preposicions en les expressions locatives varia considerablement de la de l'espanyol, que sol indicar el moviment amb la preposició *a* i la situació estable i la introducció en un espai amb la preposició *en*. El català, en canvi, recorre a la preposició *a* per a indicar la situació estable en un lloc davant un nom geogràfic o precedit per un article definit:

- Abans vivien a Llançà però ara resideixen a Figueres.
- Aquell dia jo em trobava a Vic.
- Passava moltes hores al balcó.
- Quan em va trucar jo encara era al llit.
- Trobaràs les claus al calaix de dalt.

En canvi, davant els articles indefinits, els demostratius i els numerals s'usa generalment la preposició *en*:

- Una estàtua que hi ha en una de les places de la ciutat (DGLV, s.v. **en**).
- Ja fa temps que viuen en aquesta casa.
- He viscut en tres cases diferents (DGLC, s.v. **en**).

Però si es tracta d'expressions que no són pròpiament la designació d'un espai físic sinó més aviat teòric o conceptual, o d'expressions temporals que els són equiparables, sembla més adequat de recórrer també a la preposició *a* davant l'article definit. De fet, en aquest ús de les preposicions *a* i *en* és fàcilment observable la intervenció de dues ten-

dències contràries. D'una banda, la influència del castellà, que fa recórrer a la preposició *en* en casos en què és ben clar que cal l'altra preposició. I, com a reacció contra aquesta influència, la tendència a recórrer sistemàticament a la preposició *a* davant l'article definit. Ruaix combat no sense raó ni raons aquesta tendència, que considera mecanicista, però no són pocs els bons usuaris de la llengua als quals el seu sentit lingüístic demana la preposició *a* en casos en què ell postula *en*. Vegeu els exemples següents, tots ells extrets, a l'atzar, del DGLC:

- Adornament que es posa al cap d'una plana, al començament d'un capítol... (s.v. **capçalera**).
- Família de plantes monoiques, amb el fruit o reunió de fruits voltats a la base per un receptacle... (s.v. **fagàcies**).
- ... que té l'embocadura a l'extrem d'un llarg tub encorbat (s.v. **fagot**).
- Tenir una cosa a la punta de la llengua (s.v. **llengua**).
- Situat a la banda de llevant (s.v. **llevant**).
- A la pàgina catorze (s.v. **pàgina**).
- Una nota al peu de la pàgina (s.v. **pàgina**).
- Posar la mà a la ploma (s.v. **posar**).
- Malaltia caracteritzada per taques lívides a les membranes mucoses (s.v. **porpra**).
- Aquesta joguina no viurà gaire a les seves mans (s.v. **viure**).
- Al començament tot anava bé (s.v. **començament**).
- Les coses privades, secretes, que ocorren a l'interior d'una família, comunitat, etc. (s.v. **interioritat**).
- Cadascun dels espais que hi ha entre les quadernes en l'interior d'una embarcació (s.v. **caixa**).
- Enregistrar en les estacions dels ferrocarrils (equipatges, mercaderies) per tal de... (s.v. **facturar**).
- Ell viurà sempre en la memòria dels seus amics (s.v. **viure**).
- Malaltia febril deguda a la presència en la sang de paràsits animals (s.v. **malària**).
- Que no posa en les coses la cura

deguda (s.v. **malcurós**).

- Allistar, inscriure, en el rol d'una embarcació (s.v. **enrolar**).
- Acció de deturar-se en un dels indrets situats en el camí que hom recorre (s.v. **estació**).
- Lamineta mòbil en el tub de certs instruments de vent (s.v. **llengüeta**).
- Els qui han d'informar [...] en el si d'una corporació (s.v. **ponència**).
- Ham de quatre puntes usat en la pesca del pop (s.v. **popper**).
- Estar-se en el lloc on hom exerceix una funció (s.v. **residir**).
- En el començament Déu creà el cel i la terra (s.v. **començament**).

Creiem que seria més aviat difícil d'establir una norma de distribució que justificu clarament l'ús de la preposició *a* en lloc de la preposició *en* en els dotze primers exemples dels vint-i-quatre que acabem de transcriure, i el fet contrari en els dotze restants. Dit altrament, que en llur majoria, si no en tots, les dues preposicions hi serien intercanviables. És possible que no es deixessin de tenir en compte raons d'eufonia. No ens semblaria, doncs, desencertat de suggerir que la distribució de les dues preposicions, en aquest cas, no es pot subjectar a normes massa rígides.

D'altra banda, cal tenir en compte que, en moltes construccions més o menys anàlogues a les dels exemples transcrits, la preposició, en realitat, denota un complement indirecte o bé depèn del règim del verb. Hi ha casos en què la frontera és més aviat imprecisa, especialment entre el datiu inanimat i el locatiu. Si una expressió que podria semblar locativa s'analitza com un complement indirecte o datiu és evident que la preposició a usar és *a*. Justament el risc de confusió entre les dues construccions és una de les raons que addueix Josep Ruaix a favor de l'ús de la preposició *en*.

Quan la designació de lloc és representada per un terme relatiu, el relatiu compost o el fort, s'introdueix sempre amb la preposició *en*:

- Vam obrir el calaix en el qual hi havia tota la documentació.

2. Josep Ruaix i Vinyet, *Punts conflictius de català*, «Distribució de les preposicions *a/en*», Ed. Barcanova, Barcelona 1989, pp. 79-107.

- Viu en la mateixa casa en la qual vivien els seus pares.
- Deixeu-me la carpeta en què hi ha els originals.

No creiem acceptable la frase següent, que hem llegit recentment a *Serra d'Or* (núm. 639, p. 4):

- *La conversa era un doll de records a la qual intervenia sovint...

Un cas molt diferent és el de verbs com *complaure's*, *consistir*, *pensar*, *vacillar*, *confiar*, *afanyar-se*, *convenir*, etc., que demanen la preposició *en* davant un complement d'objecte representat per un grup nominal, però la preposició *a* si aquest complement és representat per un infinitiu.

- Els sàdics es complauen en la sofrença dels altres.
- Es complauen a convidar-vos a la inauguració del nou local.
- Consisteix en un detall irrellevant.
- Tot consisteix a saber qui hi ha de participar.
- S'ha de pensar en tots els imprevistos.
- Pensa a tancar la porta.
- No confiïs en cap subvenció.
- Es van afanyar a presentar una reclamació.

En aquest cas, doncs, hi ha una alternança entre aquestes dues preposicions ben definida i establerta normativament, i només la desconexió de les normes gramaticals fa que encara siguin poc o molt freqüents construccions com **Es complauen en convidar-vos* o **Tot consisteix en tenir sort*, amb la preposició *en* en lloc de *a* davant un infinitiu, considerades inadmissibles.

A/AMB

Denotant una relació de caràcter instrumental té lloc l'alternança d'aquestes dues preposicions, tal com fan veure els exemples següents:

- Embarcació lleugera per a passeig, esport, moguda a quatre, sis o vuit remos, o bé a motor... (DGLC, s.v. **canoà**).
- Embarcació lleugera, d'esport, moguda a rem, a la vela, o amb motor (DGLV, s.v. **canot**).

- Vaixell antic mogut principalment amb remos; nau gran, baixa, generalment d'un pont, mogut a remos i a vela, usada... (DGLC, s.v. **galera**).

Aquesta alternança també es dona en l'expressió d'algun altre tipus de relació:

- El fi obtingut no correspon als mitjans emprats (DGLC, s.v. **correspondre**).
- Jo en tinc notícies que no corresponen amb les que vós en teniu (DGLC, s.v. **correspondre**).
- Ruptura del lligam que unia una cosa a una altra (DGLC, s.v. **divorci**).
- L'ànima està unida amb el cos (DGLC, s.v. **unir**).

En el llenguatge periodístic actual (i, probablement, en alguns altres tipus de llenguatge), és molt freqüent l'ús de la preposició *amb* en l'expressió *amb X anys*: *Se'n va anar a París amb vint anys*, *En Pere es va casar amb trenta anys*, *Es va morir amb cinquanta anys*, que, tot i que són ben comprensibles, inviten inevitablement a donar-hi un altre valor (com si en Pere, en lloc de casar-se amb una noia, ho hagués fet amb vint anys). No sembla pas que aquest ús sigui gens recomanable, i més aviat advocaríem per desistir-ne. En lloc de la preposició *amb* pot usar-se *a* o bé la frase verbal *quan tenia*:

- Se'n va anar a París a vint anys.
- En Pere es va casar a trenta anys.
- Es va morir quan tenia cinquanta anys.

A/PER

Els principals casos d'alternança entre aquestes dues preposicions es troben en alguns sintagmes adverbials de temps i de lloc.

El refranyer popular ens mostra alguns exemples de l'alternança d'aquestes dues preposicions davant el nom dels mesos, amb un clar predomini de *per*:

- Pel gener, els gats cerquen muller.
- Pel febrer, abriga't bé.
- Pel març, la verdor, i per l'abril, la flor.
- Pel maig, cada dia un raig.
- Pel juliol, sega qui vol.

- Pel setembre, els trons ni dolents ni bons.
- Per l'octubre, fuig de l'ombra i busca el sol.
- Pel novembre, cava i sembra.
- Pel desembre, gelades i sopes escaldades.
- Al gener, tanca la porta i encén el braser.
- A l'abril, cada gota en val mil.
- Al juny, la falç al puny.
- A l'agost, bull el mar i bull el most.
- Al setembre, el vi està per vendre.
- Al desembre i al gener, busca un bon recer.

Davant el nom de les festivitats del calendari cristià, s'usa exclusivament la preposició *per*: *per Sant Josep*, *per Sant Joan*, *per la Mare de Déu d'Agost*, *per la Mercè*, *per Tots Sants*, *per Nadal*... En canvi, davant el nom de les diverses etapes del dia solar, és preceptiu l'ús de la preposició *a*: *al matí*, *al migdia*, *a la tarda*, *al vespre*, *a la nit*.

Davant expressions adverbials de lloc, aquesta alternança és algunes vegades possible amb mots com *dins*, *fora*, *voltant*, *costat*, etc.

- A/per dins no hi ha ningú.
- Tothom es va quedar a/per fora.
- Ho celebrarem als/pels voltants de Nadal.
- Al/pel costat de la casa mateix.

DE/EN

Les preposicions *de* i *en* s'usen sovint davant alguns adjectius per a la formació de locucions o sintagmes adjectivals i sobretot adverbials, sense que es pugui apreciar una norma de distribució basada en el tipus de relació que indiquen. Notem els diversos casos de locucions antònimes entre les formades amb la preposició *de*: *de biaix*, *de franc*, *de nou*, *d'amagat*, *de groc*, *de blanc*, *de negre*, *de gran*, *de petit*, *de jove*, *de vell*, *de buit*, *de ple*, *de clar*, *de fosc*, *de curt*, *de llarg*; *en fals*, *en brut*, *en net*, *en va*, *en sec*, *en absolut*, *en actiu*, *en efectiu*, *en privat*, *en suspens*, *en particular*, *en general*. En els casos en què és possible l'ús de les dues preposicions, el valor de les locucions originades no sol ser el mateix: *de clar* (*anar vestit de clar*) i *en*

clar (posar en clar), de ferm (treballar de ferm), en ferm (dir-ho en ferm), de blanc (anar vestit de blanc) i en blanc (un xec en blanc).

Davant els substantius hi ha unes possibilitats anàlogues a les anteriors. Les locucions formades amb la preposició *de* poden ser adjectivals o adverbials: *de dia, de paraula, de costum, d'esma, de marca, de costum*. En canvi, entre les formades amb la preposició *en* sobresurten les que tenen valor adverbial: *en realitat, en efecte, en conclusió, en abundància, en joc, en línia, en premsa, en detall, en excés, en funcions, en llibertat, en persona*.

Encara que no siguin perfectament intercanviables en tots els casos, es pot establir una sinonímia indiscutible entre *de premi* i *per premi*. Pel que fa a *de veritat* i *en veritat*, sembla que aquesta segona locució té solament valor adverbial, mentre que la primera funciona alhora com un adjectiu i com un adverbi. També tenim, amb valor diferent, *en relleu* (un mapa en relleu) i *de relleu* (un personatge de relleu), però encara que trobem *posar de relleu* en els textos d'un lingüista tan qualificat com Joan Coromines, sempre hem considerat que la frase adequada havia de ser *posar en relleu*, tal com indiquen el DGLC i el DIEC. En canvi, *en seguida, forma molt estesa en el llenguatge oral en lloc de *de seguida*, s'ha considerat sempre inadmissible.

DE/AMB

Les idees o classes de relació que indica la preposició *amb* són més escasses que les que indica la preposició *de*. La primera d'aquestes preposicions té sempre un valor de companyia, funcional o instrumental, mentre que l'altra és la preposició determinativa per excel·lència. La possible identitat entre aquestes dues idees fa que en alguns casos hi pugui haver una alternança entre *de* i *amb*. Aquesta identitat es produeix en el complement de verbs com *farcir, omplir, satisfer, cobrir, proveir, aconseguir-se, tenir-ne prou, haver-n'hi prou* i en el d'altres mots de la seva família:

- Allò amb què es farceix alguna cosa (DGLC, s.v. **farçiment**).
- Un vestit farcit de guarniments (DGLC, s.v. **farcir**).
- Omplir un got de vi (DGLC, s.v. **omplir**).
- Omplir els buits d'un objecte amb cera (DGLC, s.v. **omplir**).
- Satisfer-se de poca cosa (DGLC, s.v. **satisfer**).
- ... no se satisfieia amb res (J. Ginebra i A. Montserrat, *Diccionari d'ús dels verbs catalana*, s.v. **satisfer**).
- Cobrir una paret de pintura (DGLC, s.v. **cobrir**).
- Cobrir els bescurts amb un bany de sucre (DGLC, s.v. **cobrir**).
- Acontenta't amb el que et donaran i no demanis res més (DGLC, s.v. **aconcentrar**).
- S'aconcentra d'anar fent (J. Ginebra i A. Montserrat, *o.c.*, s.v. **aconcentrar**).
- En tenen prou amb fer-se veure.
- No n'hi ha prou de passar la maroma.

Els noms que indiquen certs tipus de relació, com el parentiu, l'amistat, etc., admeten sovint complements determinatius introduïts indistintament per una d'aquestes dues preposicions:

- Amic dels homes, dels animals (DGLC, s.v. **amic**).
- Un sobirà amic amb les arts (DGLC, s.v. **amic**).
- Alt i prim, parent d'en Bufa (dita popular).
- Ella era poc o molt parenta amb la jove... (Víctor Català, *Solitud*).

En el llenguatge culinari, en teoria, el terme introduït amb la preposició *amb* sol ésser un ingredient secundari que acompanya el principal un cop aquest cuinat o guisat, i el que introdueix la preposició *de* correspon a un ingredient guisat conjuntament amb el plat principal. Però la realitat no sempre s'ajusta a aquesta norma de distribució. Podem distingir entre *una truita amb patates* i *una truita de patates*, però designacions com *arròs amb musclos* i *vedella amb pèsols* corresponen més aviat al segon cas (coccio conjunta o simultània).

Certs noms com *casa, llibre, camisa* i molts més es poden adjuntar un altre nom com a determinatiu, introduït per una o

altra d'aquestes dues preposicions. Però s'usa la preposició *de* quan es tracta d'una designació determinada, i la preposició *amb* si la designació és indeterminada:

- Vam veure una casa amb una teulada de pissarra.
- Viuen a la casa de la teulada de pissarra.
- Hi havia un llibre amb les tapes vermelles.
- Avui porta la camisa de floretes

DE/PER

L'alternança entre les preposicions *de* i *per* ocorre especialment en les oracions de veu passiva. L'autor de l'acció, en aquestes oracions, s'expressa per mitjà d'un complement introduït amb la preposició *per*. Segons Fabra³, darrere de certs participis, com *seguit, precedit, acompanyat, conegut, reconegut, respectat*, la designació de l'acció és generalment introduïda amb la preposició *de*:

- Entrà seguit de tots els seus enemics.
- Ell és respectat de tothom.

Cal entendre, en primer lloc, que en aquests casos també és vàlid l'ús de la preposició *per* i, en segon lloc, que la llista no és tancada. Hi podríem afegir, per exemple, *estimat, admirat, oblidat, coronat, posseït...*

- L'empresa fou coronada d'un èxit complet (DGLC, **coronar**).
- Ésser posseït del diable (DGLC, **diable**).

Com és ben sabut, un nom pot ésser determinat per un altre nom introduït amb la preposició *de*. En alguns casos, en lloc d'un altre nom hi ha un infinitiu: *màquina d'escriure, canya de pescar, goma d'esborrar, agulla d'estendre la roba, sac de dormir, agulla de cosir, sala de rebre, ganivet de llescar el pa, llibre d'anar a missa*. En tots els exemples precedents es tracta de designacions nominals perfectament lexicalitzades i consolidades. Però aquest ús és possible en tota mena de construccions anàlogues, encara que es tracti de frases de nou encuny. És aleshores que la preposició *de* alterna, no pròpiament amb

3. Pompeu Fabra, *Gramàtica catalana*, Ed. Teide, Barcelona 1956, p. 90.

la preposició simple *per*, sinó amb la preposició composta *per a*:

- Canó de posar agulles (DGLC, **aguller**).
- Superior d'un monestir d'homes amb facultat de conferir ordes menors... (DGLC, s.v. **abat**).
- Facultat de pensar, de sentir, de voler (DGLC, s.v. **facultat**).
- Encara no és temps de fer això (DGLC, s.v. **temps**).
- No estic en disposició de treballar, d'estudiar (DGLC, s.v. **disposició**).
- Llevar a algú el dret de fer una cosa (DGLC, s.v. **dret**).
- No tinc delit per a fer res (DGLC, s.v. **delit**).
- El qui té autoritat per a jutjar i sentenciar (DGLC, s.v. **jutge**).
- Netejar amb aigua, esbandir, principalment usat en *aigua per a aigualajar*, per a rentar, netejar la verdura, fregar rajoles, etc. (per oposició a *aigua de beure*) (DGLC, s.v. **aigualajar**).

No sembla que la possibilitat d'intercanviar les preposicions *de* i *per a* ofereixi cap dubte en els exemples precedents. Convé remarcar que no té cap justificació la vacil·lació que alguns manifesten quant a l'ús, en aquests casos, de la preposició *de*.

Notem la coincidència de les dues preposicions *de* i *per* en l'expressió *de per riure*:

- ... mossèn Josep d'Alpens, que era a la trona, el saludà, de per riure, com si fos el diable (Salvador Espriu, *Ariadna al laberint grotesc*, p. 16).

EN/AMB

La semblança fonètica, en alguns casos la identitat i tot, d'aquestes dues preposicions, fa que força sovint s'usi l'una en lloc de l'altra. De fet, potser és més habitual l'ús de *amb* en casos en què caldria recórrer a *en*. És clar que construccions com **Sempre pensa amb els seus problemes*, **Va caure amb el mateix error*, **No creuen amb solucions miraculoses*, **No volen intervenir amb aquest problema*, **Encara confien amb una subvenció*, **Dividir un llibre amb capítols* o **És un entès amb qüestions d'economia*, amb la preposició *amb* en lloc de *en*, són, certament, inadmissibles.

Però no són gens escasses les construccions de diversa mena en què, sense cap diferència de valor apreciable, *en i amb* es poden usar, de fet, indistintament, encara que es pugui considerar que l'una és més aconsellable que l'altra. La idea de companyia, mitjà o instrument denotada per la preposició *amb* pot coincidir, en casos concrets, amb la idea més general de lloc, de situació, de solució d'un procés, pròpia de l'altra preposició.

En el diccionari i les gramàtiques de Fabra, i en les d'altres tractadistes, trobem nombrosíssims exemples, que no val pas la pena de citar, dels verbs *començar*, *acabar* i *terminar* amb un complement introduït per la preposició *en*: *mots començats en vocal*, *paraules acabades en consonant*, *mots terminats en «r»*. Però aquest ús clarament majoritari no ens ha de decidir a rebutjar la solució paral·lela amb la preposició *amb*. I això mateix s'esdevé en altres construccions. Per això creiem que pot resultar senzill i eficaç de limitar-nos a citar exemples textuals qualificats resolts excepcionalment amb la preposició *amb* dels quals podríem trobar amb tota facilitat exemples paral·lels amb la preposició concurrent:

- La lletra amb què comença un mot (DGLC, s.v. **inicial**).
- Acatalèptic de tres peus que comença amb un dàctil (DGLC, s.v. **aristofànic**).
- ... i d'alguns adverbis, sobretot els començats amb *a* (P. Fabra, *Gramàtica catalana*, 1918, p. 121).
- ... davant els demostratius i tots els mots començats amb *a* (P. Fabra, *Converses filològiques*, núm. 364).
- La batalla acabà amb una derrota (DGLC, s.v. **derrota**).
- La bola amb què termina la punta d'un floret (DGLC, s.v. **botó**).
- Família de falgueres de tronc llenyós, simple, terminat amb una roseta de fulles o frondes molt grans... (DGLC, s.v. **ciateàcies**).
- Amb veu forta (DGLC, s.v. **alt**).
- Apelles Mestres feia aquest retret amb un to més cordial que rancuniós (Antoni Rovira i Virgili, *Siluetes de catalans*, p. 91).
- Un dia vaig sentir un senyor diputat provincial de la vella Lliga

Regionalista que deia amb un to de menyspreu... (*o.c.*, p. 135).

- ... aquells [mots] que són internacionals amb un sentit fix en les diverses llengües (Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, p. 53).
- «Home» s'escriu amb «h» (DGLC, s.v. **home**).
- Parlar amb signes (DGLC, s.v. **parlar**).
- Expressar-se amb paraules, amb llàgrimes (DGLC, s.v. **parlar**).
- Expressat amb lletres (DGLC, s.v. **alfabètic**).
- ... es manifesta amb signes exteriors (DGLC, s.v. **alegria**).
- Usar amb excés (DGLC, s.v. **abusar**).

En la gramàtica de Fabra de 1956 llegim, d'una banda, «els mots en vocal forta» (p. 26) i «els verbs en *er*, els verbs en *ldre* i *ndre*» (p. 45) i, de l'altra, «els mots plans i esdrúixols amb *é* i *ó*» (p. 4). Cal entendre, en el primer cas, «els mots que acaben en vocal forta», etc., i, en el segon, «els mots plans i esdrúixols que contenen *é* i *ó*».

S'havia arribat a dir que davant els noms que indiquen mitjà de transport calia usar sempre la preposició *amb*. El fet és que s'admeten totes dues preposicions:

- Anar amb cotxe, amb barca (DGLC, s.v. **anar**).
- El qui va en bicicleta (DGLC, s.v. **ciclista**).

En frases amb el verb *anar* i el nom d'una peça de roba, amb la preposició *en* solem indicar que hom no duu cap altra peça al damunt de la que s'esmenta, i amb la preposició *amb*, que hom no deixa de dur la que es diu. Els exemples següents, dobles, són ben explícits:

- Anar en camisa. Anar amb gorra (DGLC, s.v. **anar**).
- El sant home, en mànegues de camisa franciscana però amb caputxa autònoma que li mig amagava el rostre... (J.V. Foix, *Diari 1918*, IEC, p. 829).

Davant certes expressions que indiquen períodes de temps generalment reduïts, i en d'altres que els són equiparables, se sol recórrer a la preposició *en*. Però no creiem pas que la concurrència de *amb* sigui rebutjable:

- Déu féu el món en sis dies (DGLC, s.v. **món**).
- Desprendre mil pessetes en tres dies (DGLC, s.v. **desprendre**).
- Com s'ha engrandit aquest poble, en deu anys! (DGLC, s.v. **engrandir**).
- Les coses no es poden fer en un moment (DGLC, s.v. **món**).
- Dir les coses en poques paraules (DGLC, s.v. **brevetat**).
- Desaparèixer com un llamp, en un tancar i obrir d'ulls (DGLC, s.v. **desaparèixer**).
- En poques paraules, en una paraula (DGLC, s.v. **paraula**).
- Talment com, si vull, en quatre gambades [...] arribo a les platges obertes de la Costa... (J.V. Foix, *Diari 1918*, IEC, p. 591).
- En un no res m'he trobat al parador terminal d'un altre país (J.V. Foix, *o.c.*, p. 603).
- Executar quelcom amb una esgarrapada, amb quatre esgarrapades (DGLC, s.v. **esgarrapada**).
- Amb pocs dies de diferència han desaparegut per sempre dos homes... (A. Rovira i Virgili, *Siluetes de catalans*, p. 86).

Hi ha les locucions verbals *tenir en compte* i *anar amb compte*, i la locució adverbial *amb prou feines*, amb un ús prepositiu ben establert, però amb errades freqüents. Notem, també, l'ús correlatiu de les preposicions *a*, *en* i *amb* en les locucions de valor prepositiu *en relació amb* i *amb relació a*, sovint objecte de dubtes i vacil·lacions.

EN/PER

Davant substantius com *càstig* o *premi* i alguns altres del seu camp semàntic, és on podem adonar-nos de la possible alternança entre les preposicions *en* i *per*:

- En càstig, faràs això (DGLC, s.v. **càstig**).
- Per càstig, no sortiràs de casa (DGLC, s.v. **càstig**).
- En paga dels beneficis, dels favors rebuts, no et puc oferir sinó el meu agraïment etern (DGLC, s.v. **paga**).
- Li vaig fer un gros favor i ell, per paga, quan em veu ni em saluda (DGLC, s.v. **paga**).

- En consideració als seus serveis, als seus mèrits (DGLC, s.v. **consideració**).
- Ho faré per consideració a tu (DGLC, s.v. **consideració**).
- En premi a la seva tenacitat ha assolit un gran èxit (Joana Raspall i Joan Martí, *Diccionari de locucions i de frases fetes*, p. 117).

AMB/PER

Entre els diversos tipus de relació que indiquen les preposicions *amb* i *per* hi ha el mitjà, l'instrument. Això fa que es pugui produir una alternança en l'ús d'aquestes dues preposicions, especialment en construccions amb verbs com *moure*, *funcionar*, *indicar*, *expressar*, *representar* i algun altre.

- Darrere consonant solem representar el so el so de la «s» sonora amb la lletra «z» (DGLC, s.v. **representar**).
- A vegades una consonant és representada per un grup de dues lletres en lloc d'una sola lletra (Pompeu Fabra, *Gramàtica catalana*, 1956, p. 1). ♦

Exposicions

Diputació de Girona **D**

L'art a l'abast de tothom

La Diputació de Girona impulsa **programes d'exposicions** itinerants –de pintura, d'escultura, de fotografia, divulgatives– de producció pròpia i en col·laboració amb altres institucions i entitats, amb la finalitat de donar suport a l'art i als artistes, i de posar **a disposició dels municipis gironins** recursos expositius de qualitat.

EXPOSICIONS
de la Diputació de Girona

 Diputació de Girona